

תיק מטפל: חשיבה מקצועית קלינית (Professional Reasoning) בריפוי בעיסוק *

הגדרה: חשיבה מקצועית היא תהליך עיבוד המשמש רפואיים בעיסוק לצורך הבנה, ניתוח, תכנון ויישום התרבותות. תהליך זה מלאו בהעלאת שאלות תמידי בכל אחד משלבי העשייה המקצועית, מוביל לעובדה שיטית ומעמיקה ומאפשר להבהיר למטרים רפואיים בעיסוק, ללקוחות ולעמידות את השיקולים המקצועיים בבחירה התרבותות.

רפואיים בעיסוק משתמשים בתהליך חשיבה מקצועית כדי לבחור כל הערכה, להגדיר מטרות, גישה/ות להתרבותות ואמצעים ופעולות טיפוליות. חשיבה מקצועית מאפשרת למטרים בעיסוק לזהות את הצריכים של האדם, את מרכיבי האדם הרלוונטיים וכן את המשמעות של העיסוקים בעוברו.
(מתუ"מ מחודש, 2016 ; OTPF, 2014)

להלן סוגי החשיבה המקצועית:

- ❖ **חשיבה מדעית (Scientific reasoning)** היא קבלת החלטות המבוססת על ידע תיאורטי ומדעי וראיות מחקריות (practice based-Evidence). חשיבה זו יכולה לכלול חשיבה אבחנתית (Diagnostic reasoning) המתמקדת בניתוח המאפיינים הקליניים וחשיבה פרוצדורלית (Procedural reasoning) המתיחסת למצבים רפואיים בעיסוק בוחנים את הדרך ואת האמצעים המתאימים.
- ❖ **חשיבה נרטיבית (Narrative reasoning)** מבוססת על הסיפור האישי חוותי של האדם וסיבתו תוך התייחסות בעבר, להווה ולעתיד הצפוי לו.
- ❖ **חשיבה פרגמטית (Pragmatic reasoning)** מאפשרת להתאים או לשנות את תהליך הטיפול/ התרבותות בהתאם לגורמים שונים כגון משאבים כספיים, סביבה פיזית, זמינות אביזרי טיפול, כישורים מקצועיים ומעמדו האישי של המטופל.
- ❖ **חשיבה אתית (Ethical reasoning)** מאפשרת למטרים בעיסוק לנתח דילמות אתיות שעולות במהלך התרבותות ו לבחור דרכים שונות להתרמודדות עמן.
- ❖ **חשיבה אינטראקטיבית (Interactive reasoning)** המכונת לבניית יחסיים בין אישיים ומאפשרת עבודה משותפת לזרחי בעיות ופתרונות.
- ❖ **חשיבה תלויות מצב (Conditional reasoning)** (Conditional reasoning) המשלבת בין כל סוג חשיבה הקלינית על מנת לאפשר למטרים בעיסוק להגביל בಗמישות למצבים משתנים תוך התייחסות לאפשרויות הצפויות לאדם.

*ספרות המקצועית מושג זה מופיע גם כחשיבה קלינית/ טיפולית (therapeutic / Clinical reasoning)

ישום חשיבה מקצועית בתהיליך הטיפול של רפואי/ה בעיסוק בתלמיד במערכת החינוך

שכב בתהיליך התרבותות/ סוג החשיבה	חשיבה אינטראקטיבית	חשיבה אתית	חשיבה פרגמטית	חשיבה נרטיבית	חשיבה מדעית	
עיסוקי איסוף נתונים ובנייה פרופיל	חשיבה בהקשר עבודה צוות רב מקצועי בנית נחי עבודה וחלוקת תפקידים, לגבי תכנון ההתרבותות ויישומה במהלך השנה	הפעלת שיקול דעת בתכנון התרבותות, לשמריה על ערכיהם של כבוד האדם, שוויון ומונעט אפליה שמירה על סודיות רפואיות ופרטיות, מידת ההசשרה של המטפל לסוג התרבותות ולמטרותיה הימנענות מגירימת נזק	הפעלת שיקול דעת בהתייחסות למרכיבים של משאבי זמן העומדים לרשות המרפא בעיסוק ציוד, מרחב התרבותות (בטיחות, אינטימיות, מותאם חושית)	הפעלת שיקול דעת בהתייחסות למרכיבים של משפחתו ולמשמעותו של התלמיד מערכת השעות של התלמיד	ברור עדמות ותפיסות של התלמיד, משפחתו וגורםיו הקשי (מחילה, מגבלה בתפקוד) ערך ראיונות לתלמיד ולמשפחתו ברור עדמות כלפי שינוי וטיפול	שאלות הקשורות בפעילויות שניתנו בעבר. איסוף מידע מהתיק האיש, תיק רפואי, ביצוע תצפיות בסביבות תפקוד שונות העברת אבחונים סטנדרטיים.
בחירת כלי הערכה		הפעלת שיקול דעת בתהיליך הערקה מכבד המבוסס על ערכים ATIים מקצועיים	התאמתה של כל הערקה למשאים במסגרת.	ערכת ראיון, שיח ופגישה אישית עם התלמיד ומשפחתו.	בחירת כלי הערקה ואבחון הרלוונטיים לאבחנה ולקשיים, מותאם לגיל התלמיד ולמטרות הערקה	
הגדרת מטרות ויעדים	הגדרת מטרות בשיתוף צוות רב מקצועי בהתאם לתכנית אישית של התלמיד	ניסוח מטרות בהתאם לקוד האתי של הריפוי בעיסוק	הגדרת מטרות מדידות ותקודיות	ברור לגבי העדפות התלמיד ומשפחתו והעדפות גורמים שונים בקהילה	דרוג רמת התפקוד של הילד ומידת התמיכה הנדרשת	

משרד החינוך מינהל פדגוגי אגף א' חינוך מיוחד

שלב בתהליכי התרבותות/ סוג החשיבה	חשיבה מדעית	חשיבה נרטיבית	חשיבה פרגמטית	חשיבה אתית	חשיבה אינטראקטיבית
בחירה מודל התרבותות (ישיר / ניטור / הייעוץ) סוג התרבותות (zychini, קבוצתי, היכתה כקבוצה) וגישה הטיפול	התערבות בהתאם למידע שנוסף ולמטרות שהוגדרו (לדוגמא, מעקב/ הדרכה ברמת תדיות)	התאמתamodel לנרטיב של המטופל	מודל התרבותות מבוסס על ידע של הבריאות בעיסוק והקשרתו, ויישומו עומד בקרייטוריונים אתיים	בחירת המודל מבוסס על משאבים	שיתוף הוצאות הרוב מקצועית בבחירה המודל וסוג הטיפול
בחירה של סביבת טיפול	בחירה של סביבת טיפול הolves את צרכי התלמיד, אבחןתו ומטרות הטיפול	בחירה של סביבה המאפשרת ביטוי לצרכי התלמיד ומטרות הטיפול	בחירה של סביבת המכבדת מתן טיפול ולגישות חדרים	בחירה של סביבה	תיאום סביבת הטיפול עם אנשי צוות בהסכם משותפת
תיעוד וдиיווח	תיעוד קבוע של מהלך הטיפול בחירות דרכים לדיווח הקייפה על ניסוח لتלמיד ולמשפחה	בחירה התלמיד והורי בתהליכי בחירת דרכים לדיווח הקייפה על ניסוח מקצועי ובhair לתלמיד ולמשפחה	הגדרת דרכים לדיווח בהתאם לנחי' המודד החינוכי הקייפה על ניסוח מקצועי ובhair לתלמיד ולמשפחה	תיעוד ודייווח תונ' שמירה על קרייטוריונים אתיים הקייפה על ניסוח מקצועי ובhair לתלמיד ולמשפחה	בחירה דרכיים לדיווח בהתאמה לנחי' המודד החינוך
מדידה של תוצאות התרבותות	מדידת התוצאות לקראות הערכת מעצצת ובסיסים הטיפול איסוף ראיות אודוט עילות התרבותות.	הערכת התהילה הטיפולי ותוצאותיו על פי תפיסת התלמיד ומשפחתו וגורמים משמעותיים בקיהלה	שימוש בכלים הערוכה זמן וונגישים	תהליכי הערוכה ואייסוף ראיות לעילות הטיפול מבוסס על קרייטוריונים אתיים תוך הקפהה על פרטיות התלמיד ומשפחתו ושיתופם בממצאים	העברת מידע לצוות על תוצאות התרבותות תונ' הקייפה על כליל אתיקה של פרטיות התלמיד ומשפחתו

דוגמאות לשאלות בתהller החשיבה מקצועית (קלינית)

	חשיבה מדעית
○ האם השותפים הנדרשים ליעילות ההתערבות זמינים ? (סיעת, מורה, גנטת, הורים, איש צוות טיפול אחר)	○ מהי האבחנה? ○ מה ידוע על האבחנה בספרות? מה הפרוגנזה? אילו קשיי תפוקוד צפויים?
○ כיצד לבנות מערכת אישית מותאמת ויעילה לצרכים הלימודים והטיפולים במקביל?	○ באילו כלים הערכה ואבחונים כדי להשתמש?
○ באיזה אופן ניתן הדרכה למרפאה בעיסוק במוסד החינוכי?	○ איזו גישת התערבות הכוחה כיעילה בספרות?
חשיבה אתית	חשיבה נרטטיבית
○ האם מתקיימת שמיירה על כללי סודיות רפואיות ?	○ איך נתפס הקושי/ המחלת / המגבלה בתפקוד עיני התלמיד, משפחתו והగורמים בקהילה?
○ האם ההתערבות עולה בקנה אחד עם שמיירה על ערכי כבוד האדם, השוויון ומניעת אפליה ?	○ איך נתפס הקושי ענייני צוות בית הספר וקבוצת השווים?
○ האם המרפאה בעיסוק הקשר במידה מסוימת לבצע את ההתערבות ?	○ מהן העמדות של התלמיד ומשפחותו כלפי שינוי? ○ ההיסטוריה הטיפולית על פי תפיסת המשפחה והילד, מה הצליח ומה לא?
חשיבה אינטראקטיבית	חשיבה פרגמטית
○ מי השותפים שלי להתערבות?	○ מהי מידת ההתאמנה של הטיפול לנוהלים הקיימים במוסד החינוכי?
○ איזה מידע להעביר לצוות רב מקצועי? מה הנושאים שעלי להיוועץ בהם?	○ מהם משאבי זמן העומדים לרשות המרפאה בעיסוק ? איזה ציוד הכרחי לבצע התהller והאם הוא זמין?
○ באיזה אמצעים ודרךם יש להעביר מידע על מהלך ההתערבות ותוצאתיה?	○ האם ישנו מרכיב מספק ליישום ההתערבות? ○ האם המרכיב מתאים ליישום ההתערבות באופן בטיחותי/ אינטימי? ○ האם מובטחת הטבה למטופל/ הימנעות מגירמת נזק ?

גישות בריפוי בעיסוק (מתע"מ 2016; OTPF, 2014)

גישהות הטעבות הן האסטרטגיות המכוננות את תהליכי הטעבות לצורך השגת מטרותיו, כוללות: **קידום בריאות, שיפור ו恢復, שימור, הסתגלות ומניעת**. גישות הטעבות אלו מכתיבות את הבחירה במודלים יישומיים, מסגרות התייחסות או תיאוריות מוחנות טיפול. מומלץ להיעזר במסמך זה בתכנון תהליכי הטעבות. להלן פירוט הגישות:

1. קידום בריאות **Health promotion**

תפיסה טיפולית המניחה העדר מגבלה /פגיעה ביכולת הביצוע. מבוססת על יצירת התנאים ופעולות העשרה שמטרתן לעודד הסתגלות וביצוע בהקשרים طبيعيים של חיי יום. דוגמאות: • פיתוח קורס על התפתחות הילד להורים לילד ראשון • בניית סביבת עבודה ארגונומית על מנת להגבר את יכולות העבודה ושביעות רצון העובד.

2. שיפור,恢復 **Remediation, Restoration**

תפיסה טיפולית המזענת לשינוי מרכזי האדם במטרה לבנות מיומנויות או יכולת שטרם פותחה, או לשחרר מיומנויות או יכולת אשר נפגעה. • שיפור מיומנויות סגואר עצמי על מנת להתמודד עם דרישות מקום העבודה. דוגמאות: • בניית שגרות בוקר הנחוצות על מנת להגיע לבית הספר או לעבודה בזמן •恢復 יכולת הניתנות הנחוצה לפעילויות משחק

3. שימור **Maintain**

תפיסה טיפולית שמטרתה לאפשר לאדם לשמור את יכולות הביצוע שלו. ההנחה היא, שלא הטעבות משמרות מתמשכת ויצירת מערכות תמייה, הביצוע והצריכים העיסוקיים לא ייענו ובכך ישפיו על הבריאות ועל איכות החיים של האדם. דוגמאות: • שימור יכולת לעמידה בלוח זמן ללקיחת תרופות בזמן, על ידי מתן שעון עצר. • שימור נגישות בטיחותית עצמאית לאנשים עם ראייה ירודה באמצעות תאורה מוגברת. • שימור יכולת לגינון עצמאי לאנשים עם מוגבלות בפרק' הידיים, על ידי התאמת ידיות לכל גינון. • שימור טווחים וכוח בגפה עליונה, הנחוצים לנידות עצמאית בכיסא גלגלים, על ידי ביצוע תרגילים.

4. הסתגלות, פיצוי, התאמאה **compensation; Modify adaptation**

תפיסה טיפולית המכוננת למציאת דרכים לשינוי הקשר הנוכחי או דו-קשר הפועלות על מנת לתמוך ביצוע בסביבה הטבעית. כולל טכניקות מפצצות, הדגשת אפיונים מסוימים כרמזים, או הפקת אפיונים למניעת הסחה. דוגמאות: • ארגון רצף מטלות של שגרת הבוקר לאדם עם ליקוי קוגניטיבי. • התאמאת דירות. • התאמאות נגישות למחשב (מקלדת וירטואלית, עבר הפור). • התאמאות לבחינות בגרות

5. מניעה **Disability prevention**

תפיסה טיפולית המכוננת לממן מענה לאנשים עם או ללא מגבלה, אשר נמצאים בסיכון לביעות ביצוע עיסוקי /בתפקיד, במטרה למנוע התפתחות גורמים המעכבים את ביצוע העיסוקי/ תפקיד. הטעבות יכולות להיות מכוננות לאדם, לסייעו או לדרישות הפעולות. דוגמאות: • מניעת מנה לקיי ישיבה ממושכת על ידי מתן כיסא עם תמיכת גב מתאימה. • מניעת בידוד חברותי על ידי המלצה להשתתפות בקבוצות פעילות לאחר העבודה. ; מניעת עליה בלחץ דם במהלך פעילויות משק בית על ידי למידת ניטור לחץ הדם בתכנית תרגילי לב. • תכניות איתור בוחנות לבריאות המשפחה ובוגני ילדים.

ניירות עמדה בריפוי בעיסוק

לפניכם רשימה של ניירות עמדה בריפוי בעיסוק, שייצאו בישראל בנושאים הקשורים לעבודת המרפא בעיסוק במערכת החינוך.

נייר עמדה בריפוי בעיסוק הוא מסמך רשמי המאושר על ידי ועדת מקצועית עלילונה של הריפוי בעיסוק בישראל, שבה חברות נציגות של כל הגוף הרשמיים המציגים את המקצוע – משרד הבריאות, הרווחה והחינוך, קופות החולים, מוסדות אקדמיים, ועדות לריפוי בעיסוק. מטרת ניר עמדה היא להציג את העמדה המקצועית של הריפוי בעיסוק בהקשר לנושאים שונים בהם עוסקים רפואיים בעיסוק. ניירות העמדה נועדו לעזור למרפאים בעיסוק בהגדלת הנושאים שבהם הנירות עוסקים, בניתוח מקומם ותפקידיהם של המרפאים בעיסוק בנושאים הנדונים ובמגעיהם חזק מקצועיים שלהם.

ניתן להיעזר במסמכים אלו להעמקת חשיבות המקצועית בטיפול בתלמידים ובצריכיהם המיוחדים וכן לצורך ייצוג עבודת המרפא בעיסוק בפני קהלים שונים. **קישורים לנירות מצורפים כאן, ניירות העמדה מפורטים באתר העמותה לריפוי בעיסוק, [אתר עמותה לריפוי בעיסוק](#).**

- ❖ ניר עמדה: ריפוי בעיסוק במערכת החינוך (2003). כולל הגדרה של המקצוע, הגדרה של רפ"ב במערכת החינוך, תיאור תפקיד מרפא בעיסוק במערכת החינוך בתחוםי עסק ודרכי התרבות. **[נייר עמדה רפואי בעיסוק במערכת החינוך](#)**
- ❖ ניר עמדה: ריפוי בעיסוק בקרב אוכלוסייה עם לקוי למידה לאורך מעגל החיים (2007). כולל עמדת רפואי בעיסוק כלפי ליקוי למידה, ידע נדרש בטיפול בריפוי בעיסוק, תהליכי הערכתה והתרבות. **[נייר עמדה רפואי בעיסוק בקרב אוכלוסייה עם ליקוי למידה לאורך מעגל החיים](#)**
- ❖ ניר עמדה: המרפאים בעיסוק כיעצי נגישות (2008). כולל פירוט של מרחיב התמחות של הריפוי בעיסוק בנושאים הקשורים לנגישות ותרומות המרפאים בעיסוק לקידום נגישות. **[נייר עמדה המרפאים בעיסוק כיעצי נגישות](#)**
- ❖ ניר עמדה: ריפוי בעיסוק ומוגבלות שכלית התפתחותית לאורך מעגל החיים (2009). כולל הגדרות של מוגבלות שכלית התפתחותית, תהליכי הערכתה והתרבות של מרפאים בעיסוק בטיפול באנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, דוגמאות להתרבות. **[נייר עמדה רפואי בעיסוק ומוגבלות שכלית התפתחותית לאורך מעגל החיים](#)**
- ❖ ניר עמדה: ריפוי בעיסוק בקרב אוכלוסייה עם הפרעת ייסות חושי (SMD - Disorder Modulation Sensory) (2015). כולל הגדרה של הפרעה ביסות חושי ופירוט תת הסוגים, תיאור תהליכי הערכתה והתרבות, פירוט גישות שונות להתרבות. **[נייר עמדה רפואי בעיסוק בקרב אוכלוסייה עם הפרעת ייסות חושי \(SMD\)](#)**

- ❖ ניר עמדה: ריפוי בעיסוק בקרב אוכלוסייה עם הפרעות על הספקטרום האוטיסטי לאור מעגל החיים (2016). כולל הגדרה של הפרעות על הספקטרום האוטיסטי, פירוט תהליכי איתור, הערכה והתרבות של רפואיים בעיסוק עם אנשים בrzף אוטיסטי, פירוט התערבות מרפא בעיסוק בתחום העיסוק. [**ניר עמדה ריפוי בעיסוק בקרב אוכלוסייה עם הפרעות על הספקטרום האוטיסטי לאור מעגל החיים.**](#)
- ❖ ניר עמדה: התערבות טיפולית של ריפוי בעיסוק במסגרת בריאות הנפש בקהילה (2016). כולל רצינול ומטרות המסמך, פירוט ידע מקצועי נדרש מרפא בעיסוק, פירוט של אוכלוסיות היעד ותהליכי התערבות כולל תפיסות ומודלים שונים להתרבות. [**ניר עמדה התערבות טיפולית של ריפוי בעיסוק במסגרת בריאות נפש בקהילה.**](#)
- ❖ ניר עמדה: התערבות בריפוי בעיסוק לקידום השתתפות ואיכות החיים של ילדים, מתבגרים ומבוגרים עם הפרעת קשב (ADHD-Disorder Hyperactivity/Deficit Attention) - נובמבר 2017, כולל הגדרות של הפרעת קשב ורכיב, פירוט של דרכי הערכה וגישות להתרבות. [**התערבות בריפוי בעיסוק לקידום השתתפות ואיכות החיים של ילדים, מתבגרים ומבוגרים עם הפרעת קשב\(ADHD-Disorder Hyperactivity/Deficit Attention\)**](#)